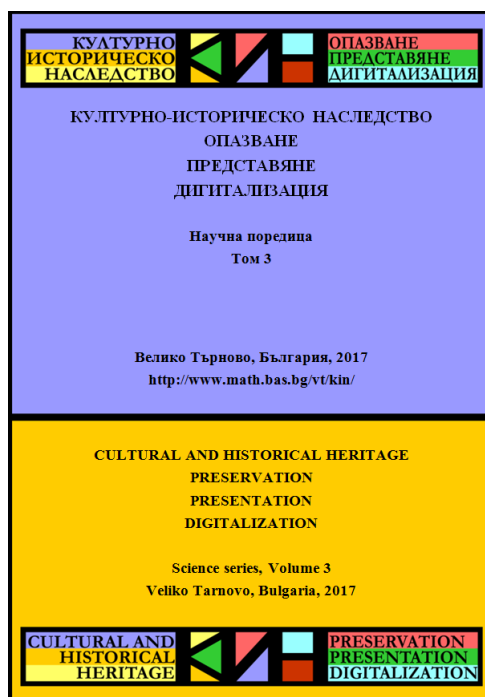

Science series
Cultural and
Historical
Heritage:
Preservation,
Presentation,
Digitalization
Volume 3, Issue 1, 2017

Editors
Petko St. Petkov
Galina Bogdanova

Publisher
Regional
Public Library
“P. R. Slaveykov”
V. Tarnovo, Bulgaria

ISSN: 2367-8038

Web:

<http://www.math.bas.bg/vt/kin/>

Научна поредица
Културно-
историческо
наследство:
опазване,
представяне,
дигитализация
Том 3, брой 1, 2017

Редактори
Петко Ст. Петков
Галина Богданова

Издателство
Регионална
народна библиотека
„П. Р. Славейков”
В. Търново, България

Georgi Georgiev, Trifonka Popnikolova, Mariana Georgieva
140 Years Since the Liberation of the Polikraishte from Ottoman
Slavery
Pages 199-216

Георги Николов Георгиев, Трифонка Романова Попниколова,
Марияна Николова Георгиева
140 години от Освобождението на Поликрайще от Османско роб-
ство
Страници 199-216

http://www.math.bas.bg/vt/kin/files/papers/3_1/17-KIN-3-1-2017.pdf

Поредицата се издава със съдействието на:
Институт по математика и информатика при БАН
Съюз на учените в България, клон Велико Търново

Материалите в сборника са обект на авторско право.

Разрешение за направа на електронни или хартиени копия на част или на цяла публикация за лично или обучително ползване се предоставя без заплащане, при условие, че копията не са направени или разпространявани с цел печалба или търговска изгода и че копията са съпроводени с това съобщение и пълно цитиране на първата страница. За копиране под друга форма, за препубликуване или публикуване на сървъри се изисква предварително специално разрешение и/или заплащане.

Том 3, 2017, ISSN: 2367-8038, <http://www.math.bas.bg/vt/kin/>

Научни редактори:
проф. д-р Петко Ст. Петков, доц. д-р Галина Богданова

Технически редактори:
гл. ас. д-р Стефка Кънчева, гл. ас. д-р Николай Ноев, Паскал Пиперков
© Авторски колектив, 2017

Издателство:
Регионална народна библиотека „П. Р. Славейков”, гр. Велико Търново

The book is published with the assistance of:
Institute of mathematics and informatics at BAS
Union of scientists in Bulgaria, Veliko Tarnovo branch

This work is subject to copyright.

Permission to make digital or hard copies of portions of this work for personal or classroom use is granted without fee, provided that the copies are not made or distributed for profit or commercial advantage and that the copies bear this notice and the full citation on the first page. To otherwise reproduce or transmit in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or by any information storage retrieval system or in any other way requires written permission from the publisher.

Volume 3, 2017, ISSN: 2367-8038, <http://www.math.bas.bg/vt/kin/>

Editors:
Prof. Phd. Petko St. Petkov, Assoc. prof. Phd. Galina Bogdanova

Copy editors:
Assist. prof. Phd. Stefka Kancheva, Assist. prof. Phd. Nikolay Noev, Paskal Piperkov
© Editors, authors of papers, 2017

Publisher:
Regional Public Library “P. R. Slaveykov”, Veliko Tarnovo

СЪДЪРЖАНИЕ / TABLE OF CONTENT

Предговор	5
Preface.....	7
Съдържание / Table of Content	9
Част Първа – Културно-историческо наследство: проучване и представяне.....	11
Part One – Cultural and Historical Heritage: Study and Presentation	11
Петко Ст. Петков , Културно-историческото наследство в Шипченския проход и развитието на културния туризъм.....	12
Petko St. Petkov , Cultural and Historical Heritage in the Shipka Pass and the Development of Cultural Tourism	12
Мирко Робов , Още за гробовете на руски военни в двора на „Св. 40 мъченици“	20
Mirko Robov , More About the Graves of Russian Soldiers in the Yard of “St 40 Martyrs”	20
Мирко Робов , Епископията на Трапезица. Опит за реконструкция.....	33
Mirko Robov , The Bishop’s Church of Trapezitsa. An attempt to reconstruct.....	33
Евгени Коев , Игуменарницата в манастира „Свето Преображение Господне“ от Ивановските скални манастири.....	45
Evgeni Koev , The “Abbot Dwelling” in the Monastery of the Holy Transfiguration of God, Part of the Rock Hewn Churches of Ivanovo.....	45
Галия Тодорова , Богослужебно последование в литийните шествия според ръкописите, съхранявани в Научен архив, БАН, сбирка X, със сигнатура № 48, 50, 52 и 53.....	60
Galia Todorova , Liturgical Order in the Religious Processions According to Manuscripts Stored in the Scientific Archives, BAS, Collection X, with Signature № 48, 50, 52 and 53	60
Евгени Коев, Паскал Пиперков , За пътя на пренасяне мощите на св. Иван Рилски от Средец до Търновград през 1195 г. Хронология на Поклоническия поход „Св. Иван Рилски“ 2016	70
Evgeny Koev, Paskal Piperkov , On the Route of Transfer of the Relics of St. John of Rila from Sredetz to Tarnovgrad in 1195. Chronology of the Pilgrimage March “St. John of Rila” 2016	70
Елена Шатъко , Колокольный фонд Беларуси: статистические итоги паспортизации.....	101
Elena Shatko , Bells Fund of Belarus: Statistical Results of Certification.....	101
Светлана Дяконова-Арсен, Елена Дяконова , Историята и настоящето на две възрожденски къщи от Банско (Хадживълчевата и Тодевата)	117
Svetlana Diakonova-Arsen, Elena Diakonova , The History and the Present of two Renaissance Houses from Bansko (Hadjivulcheva and Todeva)	117
Част Втора – Културно-историческо наследство: технологии и стандарти за представяне и дигитализация.....	126
Part Two – Cultural and Historical Heritage: Technologies and Standarts for Presentation and Digitalization.	126
Zsolt Laszlo Markus, Tibor Szkaliczki, Gabor Kaposi, Miklos Veres, Gita Senka, Lubomil Draganov, Radoslav Pavlov, Detelin Luchev , GUIDE&HAND Applications for Bulgarian Cultural Heritage	127
Жолт Ласло Маркус, Тибор Скалицки, Габор Капоши, Миклош Вереш, Гита Сенка, Любомил Драганов, Радослав Павлов, Детелин Лучев , Приложения на системата GUIDE&HAND за Българско културно наследство	127

Гая Георгиева-Цанева, Същност на интерактивните системи, сигурност и достъпност	138
Galya Georgieva-Tsaneva, Nature of Interactive System, Security and Accessibility.....	138
Тодор Тодоров, Галина Богданова, Николай Ноев, Съвременни методи и технологии за представяне и защита на цифрови обекти в областта на културно-историческото наследство	148
Todor Todorov, Galina Bogdanova, Nikolay Noev, Modern Methods and Technologies for Preservation and Protection of Digital Objects from the Area of Cultural and Historical Heritage	148
Галина Богданова, Негослав Събев, Достъпност на туристическите услуги за хора с увреждания	156
Galina Bogdanova, Negoslav Sabev, Accessibility of tourist services for people with disabilities.....	156
Мариана Праматарова, Стандарти и съвременни подходи за представяне на музеите	164
Mariana Pramatárova, Standards and Contemporary Approaches for Museum Presentation	164
Част Трета – Културно-историческо наследство: личности, общности, родова памет.....	174
Part Three – Cultural and Historical Heritage: Personalities, Communities, Generic Memory.....	174
Драгомир Томов, Йосиф Буреш. Щрихи от историята на фотографията в България. По документи от личния архивен фонд на акад. Иван Буреш	175
Dragomir Tomov, Joseph Buresh. Moments of the Life of Photography in Bulgaria. According to Documents Preserved in the Personal Papers in a Archive of Ivan Buresh	175
Габриела Ванцарова, Дарина Илиева, Човекът от деветия кръг на ада. Личният архив на д-р Петър Дертлиев.....	183
Gabriela Vaptcarova, Darina Ilieva, The Human from the Nine Circle of the Hell. The personal archive of Dr. Peter Dertliev	183
Негослав Събев, Пътешествие на тъмно във виртуалния свят	193
Negoslav Sabev, A Journey in the Dark in the Virtual World	193
Георги Николов Георгиев, Трифонка Романова Попниколова, Марияна Николова Георгиева, 140 години от освобождението на Поликрайще от Османско робство	199
Georgy Georgiev, Trifonka Popnikolova, Mariana Georgieva, 140 Years Since the Liberation of Polikraishte from Ottoman Slavery.....	199
Приложение / Appendix 1	217
Колокольный фонд Беларуси: статистические итоги паспортизации.....	217
Bells Fund of Belarus: Statistical Results of Certification	217
Приложение / Appendix 2.....	224
Колокольный фонд Беларуси: статистические итоги паспортизации.....	224
Bells Fund of Belarus: Statistical Results of Certification	224
Приложение / Appendix 3.....	230
Историята и настоящето на две възрожденски къщи от Банско (Хадживълчевата и Тодевата)	230
The History and the Present of two Renaissance Houses from Bansko (Hadjivulcheva and Todeva).....	230

140 ГОДИНИ ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА ПОЛИКРАЙЩЕ ОТ ОСМАНСКО РОБСТВО

*Георги Николов Георгиев, Трифонка Романова Попниколова, Марияна
Николова Георгиева*

*Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“,
BG-5000 Велико Търново, България
BG-5138 Поликрайще, България*

140 YEARS SINCE THE LIBERATION OF POLIKRAISHTE FROM OTTOMAN SLAVERY

Georgy Georgiev, Trifonka Popnikolova, Mariana Georgieva

*University of Veliko Tarnovo “St. St. Cyril and Methodius”
BG-5000 Veliko Tarnovo, Bulgaria
BG-5138 Polikraishte, Bulgaria
e-mail: gngeorgiev@yahoo.com*

Abstract¹: *The Liberation of Polikraishte from Ottoman slavery is the sublemest social-polytical event in its entire history. It occurs on June 24 (old style) – July 6 1877 and is connected with the name of priest Georgi Marinov Poluganov – the leader of the Bulgarian National Revival here. The same day, at the head of a huge multitude of people, he welcomes the Russian forces in the countryside „The Borush hills“ – 7 km to the north of Polikraishte and holds a solemn thanksgiving service in honour of the Liberation. This repeats itself on June 29 (old style) – July 11 1877, during the arrival of the Commander-in-chief of the Russian army on the Balkan theater of military operations – The Grand Duke of Russia Nikolas Nikolaevich – the brother of the Russian Emperor Alexander II and of his General Headquarters. The events are spectacular. According to some estimations the participants in them are more than 2000 people. Such nation-wide jubilation, what was in Polikraishte, could not be seen at all anywhere in the world.*

Keywords: *Russo-Turkish Liberation War, Polikraishte, Bulgarian Priests*

¹ Настоящият очерк се публикува без редакторска намеса, за да се запази емоционалният заряд на родовия спомен, пресъздаден в него – бел. ред.

Резюме: Освобождението на Поликрайще от Османско робство е най-величавото общественно-политическо събитие в цялата му история. То става на 24 юни (ст. ст.) – 6 юли 1877 г. и е свързано с името на свещеник Георги Маринов Полуганов – водачът на Българското национално Възраждане тук. На този ден, начело на огромно множество от хора той посреща руските войски в местността „Борушките могили“ на 7 км северно от Поликрайще и отслужва тържествен благодарствен молебен в чест на Освобождението. Това се повтаря и на 29 юни (ст. ст.) – 11 юли 1877 г. при пристигането на Главнокомандващия Действащата армия на Балканския театър на военните действия – Великият княз Николай Николаевич – брат на Руския император Александър II, и на Главната му квартира. Събитията са грандиозни. По някои оценки участниците в тях са повече от 2000 души. Такова всенародно ликуване, каквото е имало в Поликрайще, изобщо не е можело да се види никъде по света.

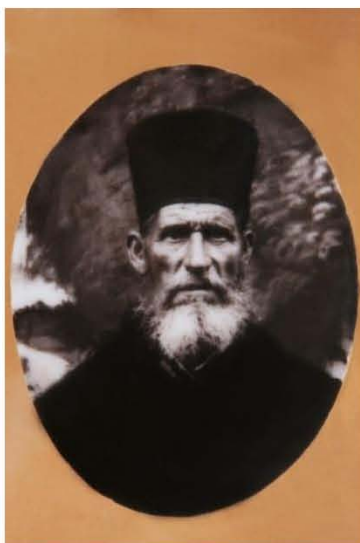
Ключови думи: Руско-Турска Освободителна война, Поликрайще, български свещеници

Най-величавото общественно-политическо събитие в цялата история на Поликрайще е Освобождението му от Османско робство. То става на 24 юни (ст.ст.) – 6 юли 1877 г. (петък) и е свързано с името на свещеник Георги Маринов Полуганов (Фигура 1) – водачът на Българското Национално Възраждане тук. Той е роден на 15 февруари 1808 г. (ст. ст.) в Поликрайще. Учи в Преображенския манастир. Овладява турски, гръцки, църковно-славянски и руски езици. Свещенодейства 44 години – от 1844 до 1888 г. в църквата „Св. великомъченица Марина“ само на български (църковно-славянски) език. Създател е на училището в Поликрайще през 1847 година и е първият учител в селото. Въвежда българския като единствен език за обучение. Спомоществовател на възрожденска книжнина, издавана в Бялград – Сърбия, Цариград и Русе, дарител в общественозначими дела и участник в борбите за църковна независимост. Инициатор е на първото честване на Деня на св. св. Кирил и Методий в Поликрайще на 11 май (ст. ст.) 1869 г. като училищен празник, на изграждането на новото училище през 1877 г. и на новата църква през 1884 г. Член е на Вътрешната революционна организация на Васил Левски от февруари 1869 г. Близък приятел и сподвижник е на отец Матей Преображенски – Миткалото. Два, а според някои сведения три, четири или даже пет пъти се среща с Левски, с когото

обсъждат комитетски дела. Заради революционната си дейност е преследван от турците. При разгрома на Априлското въстание е заплашен първо да бъде обръснат и след това – обесен като „комитаджия“. Спасен е от съпругата си презвитера Гергина Полуганова (Фигура 2), която го зазижда в комина на къщата им. Там престоява две седмици, докато турците, чакащи го в същата стая най-сетне си заминават, след като не го намират. Начело на цялото население, посреща първия Търновски митрополит на Българската екзархия Иларион Макариополски при встъпването му в длъжност на 13 септември (ст. ст.) 1872 г. Организираното от него събитие е толкова зашеметяващо (присъстват няколко хиляди души от цялата по това време огромна Търновска епархия), че за него пише централната преса на Османската империя в Цариград. Свещеник Георги Полуганов води също шествието и отслужва тържествен благодарствен молебен в чест на руските войски при Освобождението на Поликрайще от османско робство на 24 юни (ст. ст.) 1877 г. На следващия ден той посреща втора група освободители. Това се повтаря още един път и на 29 юни (ст. ст.) 1877 г. при пристигането в Поликрайще на Главнокомандващия Действащата армия на Балканския театър на военните действия великият княз Николай Николаевич (Фигура 3) – братът на Руския император Александър II – и на Главната му квартира. Събитията са грандиозни. По някои оценки участниците в тях са повече от 2000 души. Разказвайки често за това велико време, правнукът му Никола Попниколов приключва с думите: *„Поп Герги отслужил тържествен благодарствен молебен и пуснал руснаците да минат.“* Или свещеник Георги Полуганов отворил символично пътя на освободителите и пътя на Свободата да минат покрай него и да влязат в Поликрайще [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11].

В следствие на успешното за нас развитие на военните действия още в началото на Освободителната война, тръгват кервани с бежанци от мюсюлманските села, включително и от Боруш, разположено в непосредствена близост на Поликрайще на север от река Росица. Те са най-красноречивото доказателство за успехите на руските войски. Същите се насочват далеч от линията на фронта – към Велико Търново и оттам на изток към Осман пазар (днес Омуртаг). Много от тях не се държат миролюбиво спрямо българското население. Нападенията и грабежите съвсем не

са изолирано явление. Чува се за поява на банди от башибозуци и черкези, особено от изток, в посока на Сушица и Драганово.

Фигура 1. Свещеник Георги Маринов Полуганов²
(15 февруари 1808 — 25 октомври 1888 (ст. ст.)).

Фигура 2: Презвитера Гергина Иванова Полуганова³
(1815 — 27 юни 1905 (ст. ст.)).

² Български националреволюционер (1869 — 1876) и просветител (1847 — 1888), водач на Българското национално възраждане в Поликрайще (1844 — 1878), неговата най-видна личност за XIX век и една от най-изтъкнатите за всички времена (Личен архив на авторите).

³ Българска национална героиня, посветена в делата на Тайните комитети на Вътрешната революционна организация на Васил Левски (1869 — 1872), на Възобновена комитетска организация от Отец Матей Миткалото (1873 — 1875) и на Комитетската организация за подготовка и обявяване на Априлското въстание (1876), подпомагала дейността им. Най-бележитата жена на Поликрайще за целия XIX век и една от неговите най-издигнати личности за всички времена (Личен архив на авторите).

Тъй като Поликрайще лежи върху най-главния път в Централна Северна България, значителна част от споменатите кервани преминават през него. Наистина те представляват жалка картина, напуснали домовете си, някои със съвсем оскъдна покъщнина и дрехи, колкото са могли да натоварят. Много от тях обаче са взели насила коне и каруци на българи. Те се боят от разплата, защото съзнават, че не са се отнасяли човешки със завладяното население. Но, в крайна сметка това са „гости”, заграбили нашите земи и имоти, които никой не е канил и не бива да бъдем толкова жалостиви към тях и да ги окайваме.

Всеки ден идват и радостни, и тревожни вести, и се разпространяват всякакви слухове за положението на фронта. Руското напредване се следи с надежда и непрекъснато се коментира в кръчмите, след църковните служби, на центъра на селото и по домовете. Тук не е имало османлии, нито турски конак и хората са се чувствали по-свободни. По тази причина е нямало защо да се крият чак толкова. Самочувствието на българите расте, всички живеят с приповдигнато настроение, предчувствайки свободата. Очевидно е, че частите на Предния отряд на генерал Гурко ще пристигнат до дни. Тайно се гласят да посрещнат руснаците. Приготвленията са били много големи. И всеки си е представял срещата с тях по свой начин.

Когато Донската казашка дивизия достига до Боруш, вече няма съмнение, че Освобождението е дошло. Започват да се пекат хлябове и погачи, да се правят баници, да се варят кокошки. От скриновете се вадят най-хубавите дрехи, тъкмени години наред за сватби, защото това, което предстои, е най-голямата сватба, по-голяма от всички, които някога са се правили.

Къщите са почистени и преметени в очакване на най-жадуваните гости. Украсени са като за Великден и като за сбора. По вратите се слагат цветя. Дворовете също са преметени. Цари радостно оживление, нетърпение и всеобща възбуда от очакването. Носи се предчувствие на нещо велико, каквото до тогава не е било. Това не е чудно, защото столетия се е разказвало за Дядо Иван, за неговата сила, как ще ни отърве, а той вече иде и е съвсем наблизо.

Пременени с най-празничните си дрехи, с цветя и с подаръци, с плоски вино и стъкла ракия за братушките, кой каквото е грабнал в бързи-

ната, се насъбира цялото население на селото. Носят се и погачи, хляб, и разни почерпки. Някои са си взели бъклици и стомни с вода. Подаръците са сложени в кошници. Бързат, да не закъснеят. Множеството се отправя на север по пътя към река Росица.

Начело на народа са свещениците Георги Маринов Полуганов и Христо Попиванов Пендов. Следват ги кметът Петко Баблаков, най-първите хора на селото. После идват от малките деца, които подтичват, до най-възрастните хора. Отпред се носят черковните хоругви. Двамата свещеници са в най-новите си църковни одежди, с епитрахили, преметнати през вратовете им, с кандилници и с кръстове в ръцете. Вървят бавно и тържествено.

Следват ги хората. Те се движат на групи, на групи – близки, роднини и приятели – по двама, по трима и по повече. Чуват се гласове, които викат децата си, избързали далеч напред. Поизостаналите подтичват, за да настигнат вече отминалите. Това са не по-малко от 800 до 1000 души. Можем да си представим тази пъстра картина от стотици хора, които си подвикват в радостно нетърпение и очакване. Някои преварват другите и питат кой е дошъл. Те са сигурни, че най-сетне ще имат сигурна защита. Поликрайщчани не са се сдържали от възторг. По-авторитетните следят дали целият им род е тук.

Пътят не е бил толкова широк, колкото сме свикнали да го виждаме днес и множеството се проточва на повече от километър. Носи се глъч и възгласи от превъзбуда, предчувствайки нещо много хубаво. Пеят се песни. Шествието се следва от каруци, в които има още храна и почерпки за войниците. Такова посрещане не е правено от никое селище в околността, а може би и в България.

Двамата свещеници, а след тях цялото население на Поликрайще преминава по стария дървен мост на Росица, който се е намирал почти на същото място, където днес е новият. Те започват бавно да се изкачват по стръмния северен бряг на реката и достигат до местността „Борущките могили“, отдалечена на около 7 километра от нашето село. Това е мястото, на което процесията достига до руския стан и където се провежда самата церемония по посрещането на освободителите. Тук свещеник Георги Полуганов се обръща към тях и ги приветства с добре дошли. Той държи про-

чувствено слово. Описва мъките, през които са преминали и надеждата за избавление с руска помощ. На най-висшия офицер, а после и на останалите, съобразно ранга им, е поднесен хляб и сол според обичая. След това свещеник Георги Полуганов отслужва тържествен благодарствен молебен за освобождението на Поликрайще и на България. Това той прави в съслужение със свещеник Христо Попиванов. По време на молебена цари гробна тишина сред множеството от посрещачи и посрещани. Чуват се само гласовете на свещениците. Това е най-великият акт в историята на нашето село. Картината е библейска. Войските са строени, като пред низшите чинове са застанали техните командири. Отпред е полковото знаме. Срепчу бойните части са посрещачите. В ръцете им горят свещи. Докато води службата свещеник Георги Полуганов и руските войници и офицери, и поликрайщчани най-ревностно се молят и кръстят, когато той спомене името Божие. Можем да си представим онези хиляди ръце, със събрани три пръста, които едновременно ги вдигат към челата си, поставят ги там и след това правят християнския кръст. Това е било с искрена вяра в Бога и упоование в него. Руснаците са много набожни и те правят широки кръстове, придвижвайки ръцете си отдясно наляво.

В края на молебена свещеник Георги Полуганов провъзгласява многолетствие за Царя Освободител – Руския император Александър II, за наследника на престола – Александър Александрович (командващ Източния отряд на Руската армия), за Главнокомандващия на Действащата армия на Балканския полуостров – Великият княз Николай Николаевич, за руските генерали и офицери, и за цялото руско войнство. Всички присъстващи – и войници, и офицери, и посрещачи подемат „Многая лета“. След свършването ѝ свещеник Георги Полуганов благославя освободителите, прекръства ги и ги поръсва със светена вода. Той благославя също и бойното знаме и го поръсва с китката. После офицерите и низшите чинове минават край него, целуват кръста и ръката му, и получават благословията му. Той ги поръсва със светената вода. Всеки един прави широк кръст. Освен поликрайщчани присъстват и надошли от околните села – общо повече от 2000 души.

Това е най-великото събитие в живота на свещеник Георги Полуганов и на нашето село въобще. Ние само можем да завиждаме на тези, които

са участвали в него и са го преживели. Неговият правнук Никола Попниколов⁴ стотици пъти е разказвал за паметния ден – за Освобождението и винаги завършваше с едни и същи думи, казани по различен начин: „*Поп Герги отслужил благодарствен молебен и ги пуснал да минат*”, „*Поп Герги отслужил тържествен благодарствен молебен и пуснал руснаците да минат*”, „*Поп Герги отслужил благодарствен молебен и пуснал руснаците да минат*”. Иначе казано поп Герги (свещеник Георги Полуганов) отворил символично пътя на освободителите и пътя на Свободата да минат покрай

⁴ Никола Георгиев Попниколов е съпруг на Трифонка Романова Попниколова и баща на Георги Николов Георгиев и на Марияна Николова Георгиева. Той е най-дългогодишният директор на Основно училище „Кирил и Методий“ в Поликрайще в цялата 170-годишна история на неговото съществуване от основаването му през 1847 г. до днес. Внук е на най-малкия син на свещеник Георги Полуганов – протойерей Никола Попгеоргиев Маринов. Протойерей Никола Попгеоргиев Маринов (18 януари 1869 г./15 април 1870 г. (ст. ст.) — 10 януари 1944) е най-авторитетната личност на Поликрайще от края на XIX и първата половина на XX век до 1944 г., без чието мнение не е решаван нито един важен обществен въпрос в селото. Завършва трети клас на Държавната мъжка гимназия „Св. Кирил“ във Велико Търново. Ръкоположен в духовен сан от Търновския Митрополит Климент (Васил Друмев) – два пъти Министър-Председател на България на 18 януари (ст. ст.) 1893 г. Свещенодейства 51 години в местната църква „Св. Великомъченица Марина“ и се грижи ревностно за светата православна християнска вяра. Много пъргав и хвърковат човек, и с лекота можел да прескочи и най-високата ограда или зид. На него не смее да се противоречи и думата му е закон. По изричното и най-решително му настояване железопътната линия, която трябва по първоначалния проект да минава през средата на селото, е изместена и прокарана по сегашното си трасе. Разгръща мащабна строителна дейност. Едната от издигнатите от него сгради е двуетажна, много модерна и красива. С нея поставя началото на чаршията и изменя общия вид на центъра на Поликрайще. Участва в Балканските войни (1912–1913 г.) като офицер-кавалерист на фронта в Тракия. Той е един от инициаторите за създаване на Кредитната кооперация „Единство“ в Поликрайще и неин съосновател през 1919 г. Внася основния капитал. Освен това представя нотариалните актове за имотите си и ги ипотекира в Българската Земеделска Банка. Въз основа на тях кооперацията получава кредит и започва дейността си. По същество това е банка, която подкрепя дребните и средни земеделци и занаятчии, дава им ниско лихвени заеми и ги спасява от разорителните условия на големите финансови институции. Тя допринася значително за стопанското развитие на селото. На Архангеловден (8/21 ноември) 1923 г. освещава паметника на загиналите в Балканските и Европейската войни в центъра на Поликрайще в съслужение с Негово Високопреосвещенство Търновския Митрополит Филип Пенчев. Установява тази дата като Ден на героите на Поликрайще, загинали във войните за национално обединение (1912-1913), (1915-1918). Всяка година го отбелязва с отслужване на Панихида пред паметника им. През 1944 г. церемонията е забранена. Денят на Героите е възобновен на 8 ноември 2017 г. – Архангеловден с Панахида и военни почести от неговите наследници Трифонка Романова Попниколова, Георги Николов Георгиев и Марияна Николова Георгиева. През 1930-1931 г. участва в комитета, който избира имена на трите училища в селото. Издейства държавни пенсии за вдовиците и сираците от войните лично от Н.В. Цар Борис III Обединител, пристигнал в началото на месец септември 1936 г. за инспекция на големите маневри на Търновския, Свищовския, Русенския и Ловешкия гарнизони, провеждани в района на гара Поликрайще. След приключването на военните упражнения отслужва тържествен молебен за здравето на войниците, на техните командири и на Н.В. Царя. През 1935 г., при несполучлива операция на очите в Русе загубва зрението си. Нещастieto е ужасно мъчително за него и страшен удар за близките му, но той, подкрепен от сина си Георги, снаха си Мария и внуците си Никола и Здравка, при които живее, го посреща с достойнство и с изключителен дух. Нещо повече, въпреки слепотата си, продължава да служи в църквата до последния си дъх. Участва и във всички обществени мероприятия на селото. Радва се на особена почит и уважение, и думата му продължава да се чува. Цялото семейство полага изключителни грижи за него. Всички се стараят той да запази присъствието си и водещото си място и в църквата, и в обществото, както преди да се разболе. Започвайки от тригодишна възраст, в продължение на девет години Никола е неотлъчно до дядо си. Той е непрекъснато с него навсякъде. Води го до църквата за служби, кръщенета, венчавки, погребения, води го по домовете на енорияшите му да ръси за здраве или пък да изповяда някого на смъртен одър. Води го на обществени събития, до общината, кооперацията, навсякъде. Протойерей Никола Попгеоргиев е пряк участник и свидетел на всички събития, описани тук, на които е бил заедно с баща си. През цялото време, докато внукът му го е водел, той му е разказвал за великите дни, които е преживял.

него и да влязат в Поликрайще (Понеже в къщата на Никола Попниколов има двама полове, баща и син, за да ги различава и да не обяснява постоянно за кого точно става дума, той нарича праядо си поп Герги, а дядо си – поп Никола.).

Фигура 3. Великият княз Николай Николаевич⁵
(1831 - 1891 г.)

Ние се гордеем, че нашият пра- и прапрадядо е бил най-важният човек в най-голямото събитие, което изобщо някога се е случвало в Поликрайще за всичките векове, откакто съществува то. Той е бил централна фигура и негов двигател. Имал е пълното право за това, защото със своята десетилетна дейност на попрището на просветата и многолетната като член на най-страшната революционна организация в България – тази на Левски, е спомогнал да се доближи този знаменателен ден. Имал е това право, защото десетилетия наред в бил във вихъра на това, което се случва. Посрещането на руските войски, за което говорим е върхът на неговия борчески неспокоен живот, към който той се е стремил въпреки негодите, опасностите и лишенията, и в крайна сметка се е изкачил на него. Оттам е видял България свободна.

⁵ Главнокомандващ Действащата армия на Балканския театър на военните действия по време на Руско-турската Освободителна война 1877-1878.

Нужно е да отдадем дължимото и на неговия приятел и съратник в революционната организация – свещеник Христо Попиванов, който също е бил заедно с Георги Полуганов на този връх и който също е допринесъл най-много за освобождението на нашето село. Кметът Петко Баблаков и управата на Поликрайще, както и цялото ни население са направили нещо велико. Вероятно ние като техни потомци никога няма да преживеем подобен ден.

Изучавайки написаното за освобождението на съседите ни Куцина, Никюп, Самоводене, Драганово, Лясковец, Горна Оряховица, никъде няма да намерите този възторг, който са изпитали поликрайщчани. Може би само в Търново има нещо подобно, но там хората са чакали да дойдат руснаците в къщите си и по улиците, а не са тръгнали на повече от 7 километра да ги срещат и да ги доведат до домовете си.

След тъжесвената част е започнало всенародно веселие. Руснаци и българи са се смесили, прегръщали са се и са се целували. Настанала е веселба и е имало, естествено, голяма почерпка. Играли са хора и казачоци, разбира се. После войската се е строила и е тръгнала към Поликрайще, съпроводена от населението. След завземането му предните ѝ части заели височината южно от селото, там където днес е гарата.

Същият ден в Поликрайще пристига и IV дружина на Българското опълчение. Представа за настроението и атмосферата на посрещането на освободителите и ролята на свещениците в него оставя в спомените си опълченецът Манол Георгиев от Бургас (1855 или 1857-1912):

„... От свищовските лозя дружините (българските опълченци) се отправиха, заедно с отряда на генерал Гурко, за Велико Търново. По пътя, до село Батак, башибозуците турци се опитаха да препятствуват на опълченците, но бидоха разбити, а техните главатари хванати и осъдени от военния полевой съд на смърт, чрез застрелване... На утринта, 24 юний, отрядът се отправя по разни посоки към града Велико Търново, а опълченските дружини по шосето през селото Поликрайще, за същия град. По пътя, откъдето минаваха опълченците и руските войници, българският народ ги посрещна с неизказан ентузиазъм и радостта народна бе неописуема. На 25 юний вечерта дружините пристигнаха в селото Самоводени, а на утринта 26 същи влязоха тържествено в старата българ-

ска столица, в която са обитавали някогаж славните български царе: Симеон, Асен, Шишман и др., откъдето са диктували на целия Балкански полуостров. ...

Генерал Гурко начело на отряда си, а генерал Столетов начело на опълченците бидоха посрецинати на края на града Търново от народа с духовенството. След като се поднесе на генерал Гурка на тепсия хляб и сол, отслужи се молебен и се подари на IV дружина знамето, което търновци били приготвили за въстанието... Тук се държаха от учители и първенци на старата столица пламенни речи, в които се описваше славното минало на българското царство и ужасните теглила на българина след поробването му от азиатския сатрапин-мохамеданец...” [12].

На следващия ден 25 юни (ст.ст.) – 7 юли 1877 г. (събота) свещеник Георги Полуганов организира триумфалното посрещане на следващата група освободители. Този път това става в селото и за целта пристигат хиляди българи от близо и далеч. След като вече се е разнесла вестта, че Поликрайще е свободно и руските войски са влезли в него, жители на Горна Оряховица, Лясковец, Сергювец, Темниско, Циганово, Калтинец, Мургазлий, Драганово и другаде идват кой както може. Те се строят в шпалир, в очакване на руската конница, която се задава от север по шосето Русе-Търново. Начело са духовниците. Следващите дни са изпълнени с възторг и ликуване. Във всеки един от тях посрещат нови и нови руски части. По такъв начин двата най-велики момента на XIX век за Великотърновския край – пристигането на Иларион Макариополски и на руските витези – съответно възстановяването на българската църква и възкръсването на българската държава – горнооряховчани и жителите на цялата околност преживяват в Поликрайще.

Първият кмет на Горна Оряховица след Освобождението Радко Радославов (1841 – 1894) разказва:

„ТЪРЖЕСТВЕНО ВЪЗПОМИНАНИЕ ... (стр. 331-336)

15 ЮНИЙ 1877.

На този за нас исторически ден, при всичкото упорство на турските редовни войници и башибозуци геройски преминаха храбрите синове на Русия през Дунава и стъпиха на десния му бряг в Свищов на 15 того 1877... (стр. 331)

От бягството на турците нашите подразбраха, че руските войски трябва да наблизават. Според това взеха дързост и поченаха да си устроят стражи навсякъде по селата, за да се пазят от нападението и грабежа на турците. Търновското управление, като се вдигна, останаха 3 – 4 000 редовна войска и башибозуци да бранят града от навлезването на русите. Всеки българин с нетърпение чакаше от време на време идването на нашите освободители в Търново. Щом се чу, че авангардията руска пристигнала на с. Поликрайще на 25-и, което е далеч от Търново на 3 ½ часа, а от Горна Оряховица около 1 ½ час. Множество любопитни от Горна Оряховица с радост отидоха да видят дали това е истина.

Това биде на 25-и того, като отивахме към това село, гледаме селяните от околните села, мъже и жени, с любопитство стояха и се питаха един други: дали е наблизил московеца. Като пристигнахме в Поликрайще, часа около 4 по турски, след един час (стр. 332) чакане, ето авангардията конница се появява по Русчушкото шосе! Нареденият народ от двете страни на пътя извика велегласно „ура!“ и се повтори няколко пъти. Поднесоха на войската хляб и сол, различни овоция, вино и водка. След ¼ на часа тръгна за г. Търново. Ние се върнахме, а някои от нас придружиха войската с коне за Велико Търново.“ (стр. 333) [13].

Изключителната роля, която играе свещеник Георги Полуганов в историята на нашето село по време на Руско-турската Освободителна война е свързана с още едно голямо събитие – посрещането на Главнокомандващия Действащата армия на Балканския театър на военните действия – великия княз Николай Николаевич (братът на руския император) и на Главната му квартира в Поликрайще. Това става на 29 юни (ст.ст.) 1877 г. – 11 юли 1877 г. (сряда).

Главнокомандващият е пристигнал от Иванча в каляска, теглена от два ата, черни като врани. Заедно с него в каляската е пътувал и началник-щабът на руската армия генерал Артур Адамович Непокойчицки. Слънцето е пекло жестоко и когато конете са излезли на височината над Росица, те са били покрити с пяна. Следвали са генералите и офицерите от Главната квартира. Тук е бил началникът на службата по печата полковник Михаил Александрович Газенкамф, който осигурява акредитацията на рус-

ките и чуждестранните военните кореспонденти към армията. Великият княз е съпровождан от славния войвода Панайот Хитов, язdec на кон.

Както пет дни преди това, при посрещането на първите руски войски, свещеник Георги Полуганов е отслужил благодарствен молебен в съслужение със свещеник Христо Попиванов. Двамата са били облечени в най-хубавите си църковни одежди, носели са кръстове в ръцете си, там са били и хоругвите. Службата е била особено тържествена, както подобава на брата на руския император и Главнокомандващия на освободителната армия – на втория човек в Руската империя. През цялото време, докато тя е траела, великият княз Николай Николаевич и съпровождащите го генерали и офицери от Главната му квартира са се кръстели и молили за успешния изход на военната кампания. Многобройното множество от руски войници и поликрайщчани също са се кръстели като един и молили. Накрая свещеник Георги Полуганов е завършил с молитва за руския император и за императорското семейство, за наследника на престола, за главнокомандващия и за цялото руско войнство:

„Спаси Гди и помилуй Благочестивейшаго Самодержавнейшаго Великаго Гдря нашего ИМПЕРАТОРА АЛЕКСАНДРА НИКОЛАЕВИЧА всея Россіи, и Супругу ЕГО, Благочестивейшую Гдрню ИМПЕРАТРИЦУ МАРИЮ АЛЕКСАНДРОВНУ: Наследника ЕГО, Блговернаго Гдря Цесаревича и Великаго Кнзя АЛЕКСАНДРА АЛЕКСАНДРОВИЧА: и Блговернаго Гдря, Великаго Кнзя НИКОЛАЯ НИКОЛАЕВИЧА,... Блговерныхъ Правительствующій Сѣнклѣтъ, военачальники, градоначальники, и все христолюбивое воінство, оградѣ миромъ державу Ихъ, и покор и под нозе Ихъ всякаго врага и супостата, и глаголи мирная и блгая въ срцахъ Ихъ о цркви твоей стий, и о всехъ людехъ тво и хъ, да и мы въ тишине Ихъ, тихое и безмолвное житіе проживемъ во правверіи, и во всякомъ благочестіи и честности.

Спаси Гди и помилуй Стийиий Правительствующій Сѣнодъ, ...” [14]. Завършил с „Многая лета”, която е подета от Главнокомандващия, от генералите, офицерите, войниците и населението.

Това е молитвата, която той повече от три десетилетия преди този ден най-ревностно и с вяра в Бога е произнасял в църквата „Св. Вмчца Ма-

рина” в Поликрайще с надеждата, че словата му ще бъдат чути от когото трябва. И наистина жадуваното от него се е сбъднало.

На края той е поръсил със светена вода Великия княз Николай Николаевич и присъстващите генерали, офицери и войници и ги в благословил. Главногокомандващият се е прекръстил и е целунал кръста и ръката на свещеник Георги Полуганов. След него това са направили и офицерите от Главната квартира на Главногокомандващия на Действащата армия.

Това е най-голямата обществена изява на свещеник Георги Полуганов на най-високо ниво – пред брата на Руския император и Главногокомандващ армията, за когото, както и за самия Руски император той предварително толкова се е молил. След молебена свещеник Георги Полуганов получил от Главногокомандващия – великия княз Николай Николаевич – поднос като подарък. Той е бил с формата на овал с рамери 45 см на широката страна и 40 на по-тясната. Дълбочината му е била около 2,5 см и размерите на дъното – с по 2,5 см по-малки от всякъде спрямо най-големите му размери, съответно 40 и 35 см. Дължината на околната стена, свързваща периферията и овала на дъното е била около 3,5 см. На широките страни на подноса са били поставени две уши. Те са били високи около 7 см с най-голяма ширина 6 см на горната част на ухото и 2 см долу. В широката си част ушите са били с големина около 2 см в отвесна посока. Закрепени са били с нитове на около 1 см от долния край на страничната наклонена стена на подноса.

За празничното настроение са допринесли не само присъстващите и тържествената обстановка, красивите мундири на Главногокомандващия и генералите от Главната му квартира, новите одежди и епитрахили на двамата свещеници и пъстрите дрехи на присъстващите, букетите цветя, които са били повече от хората, усмивките по лицата, но и сияйното ведро безоблачно небе. През всичките дни на тържествата по посрещането на освободителите времето е било много хубаво и е способствало наистина да се чувства величието на събитията. Небето е било синьо, без нито един облак. Посрещането на Главногокомандващия става в същата местност – „Борущките могили“ – там, където пътят достига самия връх на възвишението от северната страна на Росица и където се издигат няколко големи могили. След службата Великият княз се изкачва на най-високата от могилите и

около четвърт час разглежда прехласнат оттам местността. Пред него се открива великолепна гледка към цялата долина на Росица – към стария Никюп, към Поликрайще, към Горна Оряховица, към Самоводене и към Дервенето, откъдето минава пътят към Търново.

Заедно с Главната квартира на Главнокомандващия пристигат и акредитираните към нея руски и чуждестранни военни кореспонденти. Измежду тях е испанският художник Хосе Луис Пелисер (1842-1901). Той е каталонец, роден в Барселона. Хосе Луис Пелисер е регистриран като кореспондент от полковник Михаил Газенкампф след личната намеса на Николай Николаевич. По тази причина той го придружава и при пристигането му в Поликрайще. Каталонецът е изключително сърдечно приет тук и оставя изключително ценни за историята на нашето село гравюри, показващи преминаването на руските войски през Росица и лагера на Главната квартира на Главнокомандващия на нейните брегове. Те са публикувани в литературно-художественото списание „La Ilustración Española y Americana”, издавано в Мадрид за Европа и за испански говорещите страни. То изиграва огромна роля за привличане на Испания и Латинска Америка към българската кауза [15].

Когато Великият княз влиза в Поликрайще, отвсякъде към него се стичат толкова много хора, надошли да му изкажат своята благодарност, че каляската му стояла като прикована и е нямало как въобще да се движи. Хората във възторга си я хващат и я вдигат във въздуха заедно с Главнокомандващия и началник-щаба на армията. Такова посрещане, каквото е било организирано в Поликрайще и такова всенародно ликуване, едва ли е можело да се види някъде по света.

Литература

1. Letterbook of the church “St. Marina”, Polikraishte, V. Tarnovo district, State Archive Veliko Tarnovo, Fund 625K, inventory 1, a.u. 48. (Летописна книга на църквата „Св. Вмчца Марина”, с. Поликрайще, окръг В. Търновски, Държавен архив Велико Търново Фонд 625К, опис 1, а. е. 48.);

2. Udvarev I. P., E. Kolev, "Protocol of the Church "St. Marina", Polikraishte, led by priest Ivan P. Udvarev, who was transcribed by the chairman of the Church Board of Trustees Elisey Iliev Kolev on August 3, 1980, 1980, p. 1,2, preserved in the library of the community center "Development-1884", Polikraishte. (Удварев, И. П., Е. И. Колев, „Протокол на църквата „Св. Вмчца Марина“, с. Поликрайще, воден от свещеник Иван П. Удварев, на който е направен препис от председателя на църковното настоятелство иконом Елисей Илиев Колев на 3 август 1980 г.", 1980, стр. 1, 2, съхраняван в библиотеката на читалище „Развитие-1884", с. Поликрайще.);
3. Petkov A., "History of the Veliko Tarnovo Eparchy", Volume II, Part I "V. Tarnovo spiritual region, Gorna Oryakhovitsa spiritual region, Pavlikeny spiritual region", Veliko Tarnovo, 1980-1981, preserved in the library of the St. V. Tarnovo Bishopric. Section Polikraishte: "St. Marina" Temple, pp. 59–205 – 62–208. (Петков, А., „История на В. Търновската Епархия“, том II, Част I „В. Търновска духовна околия, Гор. Оряховска духовна околия, Павликенска духовна околия“, В. Търново, 1980-1981 г., съхранявана в библиотеката на Св. В. Търновска Митрополия. Раздел с. Поликрайще: храм „Св. Вмчца Марина“, стр. 59–205 – 62–208.);
4. Irinkov G. D., "The Church of "St. Marina" in the village of Polikraishte", Budapest, 2005, pp. 1–4. (Иринков, Г. Д., „Църквата „Св. Вмчца Марина“ в с. Поликрайще“, Nyomtatás: GlobePrint, Tervezés, nyomdai előkészítés: MS Mester Stúdió, Budapest, Magyarország, 2005, стр. 1–4.);
5. Irinkov G. D., "The Church of "St. Marina" in the village of Polikraishte, Budapest, 2005, pp. 1–4. (Иринков, Г. Д., „Църквата Св. Вмчца Марина“ в с. Поликрайще“, Nyomtatás: GlobePrint, Tervezés, nyomdai előkészítés: MS Mester Stúdió, Budapest, Magyarország, 2005, стр. 1–4.);
6. Kushev P. D., "Family Memory. Kushevi Family", Sofia, 2007, p. 14, 17. (Кушев, П. Д., „Родова памет. Фамилия Кушеви“, София, 2007 г., стр. 14, 17.);
7. Garabetian E., "The village of Polikraishte, the church "St. Marina"", pp. 227, 228, 230. in "Orthodox Churches in Gorna Oryakhovitsa Municipality", Orpheus Publishing House, Gorna Oryakhovitsa, 2013. (Гарабетян, Е., „Село Поликрайще, църква „Св. Вмчца Марина“, стр. 227, 228, 230. в „Православни храмове в община Горна Оряховица“, издателство „Орфей“, Горна Оряховица, 2013.);

8. Georgiev G., T. Popnikolova, M. Georgieva-Grosse, "Priest Georgi Marinov Poluganov - the founder of the school and the first teacher in Polikraishte", "Pedagogika" magazine, "Azbuki" Publishing House, Sofia, Year LXXXV, Book 4, Volume 85, 2013, pp. 555–568. (Георгиев, Г., Т. Попниколова, М. Георгиева-Гроссе, „Свещеник Георги Маринов Полуганов – основателят на училището и първият учител в Поликрайще”, списание „Педагогика”, издателство „Азбуки”, София, Година LXXXV, Книжка 4, том 85, 2013, стр. 555–568.);
9. Georgiev G., T. Popnikolova, M. Georgieva-Grosse, "Priest Georgi Poluganov – founder of the Bulgarian school in Polikraishte", Church Newspaper, Year CXV, Issue 5, Sofia 1-15 March 2014, p. 7, Issue 6, Sofia 16-31 March 2014, p. 7. (Георгиев, Г., Т. Попниколова, М. Георгиева-Гроссе, „Свещеник Георги Полуганов – основател на българското училище в Поликрайще”, Църковен вестник, година CXV, брой 5, София 1-15 март 2014, стр. 7, брой 6, София 16-31 март 2014, стр. 7.);
10. Georgiev G. N., T. R. Popnikolova, M. N. Georgieva, "200th anniversary of the birth of presbyter Gergina Poluganova", "Genealogia" Journal, Issue 1-2, Year XXI, 2016, pp. 241–251. (Георгиев, Г. Н., Т. Р. Попниколова, М. Н. Георгиева, „200 години от рождението на презвитера Гергина Полуганова”, списание Родознание, брой 1-2, година XXI, 2016 г., стр. 241–251.);
11. Georgiev G., T. Popnikolova, M. Georgieva, "Priest Georgi Marinov Poluganov – the Polikraishte's most eminent personality for the XIXth century and one of the most distinguished for all time", "Days of Science", June 4, 2015, Union of Scientists in Bulgaria, Veliko Turnovo Branch, Proceedings of the Scientific Forums of Union of Scientists in Bulgaria, Veliko Tarnovo, 2016, pp. 98–117. (Георгиев, Г., Т. Попниколова, М. Георгиева, „Свещеник Георги Маринов Полуганов – най-видната личност на Поликрайще за XIX век и една от най-изтъкнатите за всички времена”, „Дни на науката 2015”, 4 юни 2015, Съюз на учените в България, Клон Велико Търново, Сборник с доклади на научните форуми на СУБ – В. Търново, В. Търново, 2016, стр. 98–117.);
12. Miladinova E., E. Pavlova and T. Tihov (Eds.). Liberation 1878. Memories, Sofia: "Bulgarian writer" Publishing House, 1978, Memories of Manol Georgiev (p. 187). (Миладинова, Е., Е. Павлова и Т. Тихов (Ред.). Освобождението 1878. Спомени, София: Издателство „Български писател“, 1978, Спомени на Манол Георгиев (с. 187).);

13. "The Liberation 1878. Memories" The collection is dedicated to the 110th anniversary of the Liberation of Bulgaria 1878, "Bulgarian writer" Publishing House, Sofia, 1989. Memories of Radko Radoslavov (pp. 331–333). („Освобождението 1878. Спомени" Сборникът е посветен на 110-годишнината от Освобождението на България 1878, Издателство „Български писател", София, 1989. Спомени на Радко Радославов (с. 331–333).);
14. Russian Psalter of priest Georgi Marinov Poluganov in Church Slavonic, containing the prayers, offered up to God by him, printed in Russia between March 15/27 and October 13/25, 1832 г. or shortly after that, during the time of Russian Emperor Nikolay I Pavlovich. Ownership of the Personal Library of the Authors (Руски псалтир на свещеник Георги Маринов Полуганов на църковнославянски, съдържащ молитвите, отправяни към Бога от него, отпечатан в Русия между 15/27 март и 13/25 октомври 1832 г. или скоро след това, по времето на Руския император Николай I Павлович. Притежание на Личната библиотека на авторите), (стр. рѣа – грѣб, рѣв).;
15. Budev A., "Spanish Engravings for the Russo-Turkish War /1877-1878/", "September" Publishing House, 1977, pp. 100, 101. (Будев, А., „Испански гравюри за Руско-турската война /1877-1878/", Държавно издателство „Септември", 1977, с. 100, 101.).

<i>Научна поредица</i>	<i>Science series</i>
<i>Културно-историческо наследство:</i>	<i>Cultural and Historical Heritage:</i>
<i>опазване, представяне,</i>	<i>Preservation, Presentation,</i>
<i>дигитализация</i>	<i>Digitalization</i>
<i>Том 3, 2017</i>	<i>Volume 3, 2017</i>

<i>Редактори</i>	<i>Editors</i>
<i>Петко Ст. Петков</i>	<i>Petko St. Petkov</i>
<i>Галина Богданова</i>	<i>Galina Bogdanova</i>

<i>Издателство</i>	<i>Publisher</i>
<i>Регионална народна библиотека</i>	<i>Regional Public Library</i>
<i>„П. Р. Славейков“</i>	<i>“P. R. Slaveykov”</i>
<i>Велико Търново, България</i>	<i>Veliko Tarnovo, Bulgaria</i>

ISSN: 2367-8038
Web: <http://www.math.bas.bg/vt/kin/>